

Сіренко Р.Р.

Львівський національний університет імені Івана Франка

ФІЗИЧНА АКТИВНІСТЬ У СУСПІЛЬСТВІ ЯК СТРАТЕГІЧНИЙ НАПРЯМ ДЕРЖАВНОЇ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЙНИХ ВИКЛИКІВ

Вивчено особливості формування особистості засобами фізичної культури з метою виховання гармонійно розвинутого суб'єкта суспільства. Проаналізовано особливості глобалізації щодо масштабності її впливу на формування системи цінностей в українському суспільстві. Досліджено напрями державної гуманітарної політики України щодо надання фізкультурних послуг владними інституціями в Україні на сучасному етапі. Обґрунтовано вагому роль системного впливу фізичної активності у суспільстві як стратегічний напрям державної політики в умовах глобалізаційних викликів.

Ключові слова: державна гуманітарна політика, глобалізація, виклики, фізична активність, суспільство, напрями, владні органи, масштабність.

Постановка проблеми. Сучасне життя, яке пов'язане зі споживчою культурою благ цивілізації, вимагає від людини нових способів організації праці з повною віддачею та професіоналізмом, високим прагненням і сильною потребою в самореалізації. Воно пов'язане з новою концепцією життя, яке наповнене новими підходами до відпочинку, високими матеріальними та споживчими устремліннями, участю у культурі. У цій дійсності хороше здоров'я та фізична культура розглядаються як умова головних професійних та соціальних компетенцій, а також як засіб досягнення кращої якості життя.

Сьогодні прогрес у галузі науки збільшує середню тривалість життя, але процес старіння починається раніше і прогресує набагато швидше, ніж у попередніх поколіннях, цивілізаційні хвороби і симптоми починають проявлятися в молодшому віці. Відновна медицина часто безпорадна перед хворобами цивілізації та іншими новими загрозами здоров'ю, які часто трапляються, у зв'язку з глобалізаційними процесами у розвитку суспільства.

Суспільно-історичний та економічний розвиток України має бути спрямований на зміну фізичних, розумових, морально-вольових та духовних можливостей особистості через систему організаційних заходів, що визначають та регламентують розвиток фізичної культури у суспільстві. Фізична культура є одним із найважливіших складників

життя будь-якого сучасної держави через активну пропаганду здорового способу життя, який безпосередньо впливає на працездатність населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Концепція глобалізації є нині дуже вживаною, але недостатньо розробленою в науковому сенсі державного управління, дуже часто в цей термін вкладається різний зміст. Глобалізація у її державно-управлінському вимірі стає переважальним чинником світового розвитку, котрий формується у світовому порядку і системі глобального управління.

Особливе значення має процес формування національної свідомості, котра б виступала системою суспільних норм, настанов, правил, інститутів. Результати досліджень показують, що хронічні захворювання частіше зустрічаються у людей, які не займаються фізичними вправами або взагалі не мають фізичного навантаженнями у повсякденному житті [3]. Крім того, помірні, систематичні фізичні зусилля впливають на імунну систему, підвищуючи стійкість організму до хвороб.

Численними дослідженнями доведено, що люди, які систематично тренуються, мають вищу суб'єктивну оцінку власного стану здоров'я, почувують себе краще з точки зору фізичного і психічного здоров'я [4]. Регулярна фізична активність призводить до позитивних змін у функціонуванні нервової системи, підтримує інтелектуальні здібності, зменшує нервову напругу. Роль фізичної

активності надзвичайно важлива для запобігання захворюванням цивілізації та одним із головних завдань державної гуманітарної політики.

Постановка завдання. Метою дослідження є обґрунтування фізичної активності у суспільстві як ключового завдання державної гуманітарної політики в епоху глобалізації.

Для цього слід вирішити такі завдання:

1) вивчити особливості формування особистості засобами фізичної культури для виховання гармонійно розвинутого суб'єкта суспільства;

2) проаналізувати особливості глобалізації щодо масштабності її впливу на формування системи цінностей в українському суспільстві;

3) дослідити напрями державної гуманітарної політики України щодо надання фізкультурних послуг владними інституціями;

4) обґрунтувати роль впливу фізичної активності у суспільстві як стратегічний напрям державної політики в умовах глобалізації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Численні зв'язки між фізичною активністю та здоров'ям показують, що в нинішній цивілізації жодна фізична діяльність не є обов'язковим і невід'ємним елементом щоденного ритму життя людини. Фізична культура і спорт – це специфічні об'єкти людської діяльності, які спрямовані на ефективну та планомірну роботу для забезпечення фізичного вдосконалення громадян.

Такі глобальні організації, як WHO (Всесвітня організація охорони здоров'я), FIMS (Інтер-національна федерація спортивної медицини), CDDS (Комітет розвитку спорту), NIH (Національні інститути охорони здоров'я в Сполучених Штатах), UNESCO (Організація Об'єднаних Націй із питань освіти), стурбовані величезною втратою, яку несе суспільство внаслідок низької фізичної підготовленості громадян, вони закликають до популяризації фізичної активності в інтересах здоров'я як основної мети сучасної стратегії у гуманітарній політиці.

Учені таких наукових товариств, як ESC (Європейське товариство кардіологів), EAS (Європейське товариство атеросклерозу), ESH (Європейське товариство гіпертонії), підкреслюють, що підвищення рівня фізичної активності суспільства настільки ж важливе, як і боротьба з наркоманією та курінням [10]. Вони вказують на підвищення фізичної активності як на основну мету сучасної стратегії гуманітарної політики. Держави-члени ЄС розробили національні плани на підтримку фізичної активності, а також рекомендації, які допоможуть урядам та приватним особам підви-

щити обізнаність про переваги регулярних фізичних вправ і уникання шкідливих звичок [9].

Поінформованість про ефективність фізичних вправ у профілактиці та лікуванні цивілізаційних хвороб має на меті пропаганду підвищення фізичної активності та мотивації до щоденних занять фізичними вправами. Підвищення рівня освіти є тим фактором, що поглиблює усвідомлення у формуванні потреби та звички активного способу життя не тільки у окремої особи, але й у всього суспільства [5]. Актуальним сьогодні є залучення населення до рухової активності, які б відповідали конкретному середовищу та специфіці України, зокрема високі темпи скорочення тривалості життя людей, низький рівень рухової активності населення, відсутність традицій здорового способу життя, недосконале фізичне виховання в навчальних закладах, відсталість матеріально-технічної бази сфери фізичної культури і спорту.

Важливою ознакою життєвих орієнтацій у суспільстві є внутрішня згуртованість, система визначених поглядів і переконань, які визначають зміст життя людини. Життєві цінності можуть трактуватися як індикатор сенсу життя, а також як наслідок існування змісту життя у свідомості. Із точки зору державної гуманітарної політики, потрібно проаналізувати підходи, пов'язані з процесами виховання (як найважливішими чинниками, що формують цінності). У контексті змін сучасного світу на увагу заслуговують середовища, які виконують виховно-соціалізаційну функцію. Необхідність удосконалення державного регулювання сфери фізичної культури та спорту зумовлена розвинутими фізкультурно-спортивними потребами населення, які потребують неперервного і якісного забезпечення фізкультурно-оздоровчими послугами.

Натепер певні зміни у підході до активного способу життя спостерігаються в заможних колах бізнесу, культури та медіа. Все більше людей із цього середовища грають у теніс або інші спортивні ігри, займаються аеробікою, відвідують тренажерні зали, використовують для дозвілля сезонні види спорту [13]. Такий спосіб проведення вільного часу в клубах приваблює людей і показує, що в сучасній цивілізації фізична активність є обов'язком і невід'ємним елементом щоденного ритму життя людини; це спосіб поведінки, спосіб життя.

У сучасній цивілізації споживча масова культура переважно спирається на гедоністичні та естетичні цінності, тому важливо поводитися з організмом раціонально, піклуватися про здоров'я. У суспільстві, в якому дисгармонія між фізичною, розумовою та психічною працез-

датністю, здоров'ям та імунітетом людини та поставленими завданнями постійно зростає, це стає культурним обов'язком формування моделей поведінки щодо здоров'я [11]. Це одне з визначень того, що ми називаємо рівнем фізичної культури певної спільноти або капіталом фізичної культури в певній соціальній групі. Державна гуманітарна політика значно змінюється, суспільство має бути готовим до постійної зміни, до інновацій, бути відкритим для глобалізованого світу.

Найважливіші ризики, пов'язані з глобалізацією у культурному вимірі, можуть вміщувати об'єднання інформації за змістом засобів масової інформації, небезпеку релятивізму та нігілізму, піддавання культурних продуктів вільним ринковим механізмам, надмірне об'єднання, позбавлене творчих пошуків [7]. Сучасна фізична культура (як підсумок поведінки в таких сферах) містить культура руху, харчування, спілкування, організація вільного часу, турбота про тіло та зовнішній вигляд, що ідеально вписується в цю картину. Це ті види діяльності, які необхідні для належного функціонування організму людини, забезпечують її оптимальним рівнем фізичної підготовленості, надають життєвих сил і мають профілактичне значення. До них належить туризм, спорт, рекреаційна діяльність, ресоціалізація, реабілітація та дозвілля.

В аналітичних матеріалах Всесвітньої організації охорони здоров'я (2012) зазначається, що в Європі спосіб життя кожної п'ятої людини характеризується ще незначним рівнем або повною відсутністю рухової активності [12]. Ця проблема найактуальніша для країн східної частини континенту, насамперед для України. У соціальному житті людина прагне активно засвоїти знання про механізми регуляції соціального світу разом із вірою в його корисність, готовності висловлювати думки про пріоритети розвитку держави.

Щоб побудувати свою власну ідентичність, молоді необхідно мати переконання про те, що вона уособлює і який шукає напрям у житті. Ідентичність є сталим елементом особистості, незважаючи на те, що навколишній соціальний контекст змінюється кардинально. На основі теоретичних міркувань та результатів емпіричних досліджень є комплекс ознак, що характеризують «сучасний» менталітет, активність у процесах соціальних змін. Запропонований аналіз дозволяє з'ясувати, якою є бажана модель державної молодіжної політики, що є рушійною силою змін у розвитку відносин молоді та держави [2].

Беззаперечним є факт значного впливу глобалізації на людину з культурної, економічної і полі-

тичної точки зору щодо функціонування сучасного суспільства. В українському соціумі через низку об'єктивних та суб'єктивних причин недооцінюються можливості рухової активності у веденні здорового способу життя та зміцненні здоров'я громадян, профілактиці шкідливих звичок та у вирішенні інших важливих соціально-економічних проблем. Глобальні перетворення сучасного світу, що мають багатовимірний характер, ведуть до радикальних суспільних змін, стаючи підставою трансформації сучасного суспільства.

Це не лише процес, який відображає звуження взаємин і зростання співвідношення у глобальному масштабі, але й світ, у якому інші відчують наслідки наших дій, а молодь відчуває соціальні проблеми. Глобалізація сприяє розширенню культурних зв'язків, але глобалізація має як позитивні так і негативні сторони, тому завданням державної гуманітарної політики є регулювання впливу глобалізаційних чинників на соціалізацію у суспільстві. Систематична фізична діяльність сучасних українців – це процес, який постійно розвивається. З одного боку, він охоплює все більше і більше людей, з іншого – він усе ще недоступний певним соціальним колам.

Дослідження соціальної різноманітності використання вільного часу українцями обмежується аналізом таких традиційних демографічних факторів, як стать, вік, професійна приналежність, освіта або дохід [12]. Важливість цих факторів дуже велика для пояснення масштабу і характеру соціальної різноманітності у цій галузі. Проте в подальших дослідженнях було б добре визначити інші суб'єктивні фактори, які вказують, наприклад, на критерії соціального престижу.

Хоча різноманітність форм фізичної активності є очевидною (і навіть бажаною), оскільки це зумовлено індивідуальними потребами, мотивами, вподобаннями, соціальною диверсифікацією рівня цієї діяльності, але водночас це є важливою соціальною проблемою. Із точки зору державної гуманітарної політики бажано, щоб українське суспільство мало високу фізичну активність, оскільки це виконує багато соціальних та економічних функцій. Основні з них (здоров'я, рекреація, освіта, когнітивні навички) перестали бути справою окремої людини і стали важливою соціальною проблемою й елементом політики.

У нашій країні це проблема, яка вимагає постійного контролю та діагностики, низький рівень, відсутність фізичного навантаження виявляється майже у 1/3 населення [1]. Крім того, спостерігається тенденція до зниження рівня фізичної

активності молоді під час вступу до вищих закладів освіти. Гіпотетично, українська шкільна освіта мусить мати серйозний вплив на подальшу фізичну культуру молоді (із точки зору кількості та якості), оскільки фізична культура школяра є достатньо різноманітною і складає 3 уроки на тиждень. Однак за час навчання у школі, окрім практичних навичок школярі не отримують достатньо знань щодо переваг фізичної активності над пасивним способом життя, їм не вистачає обізнаності у методиці самостійного виконання вправ і це призводить до того, що звичка до систематичних занять фізичними вправами у вільний час є несформованою.

Тому використання вільного часу представниками різних соціально-професійних груп, особливо його активних форм (спорт, відпочинок, туризм), є дослідницькою галуззю, яку не можна оминати в оцінках економічних та соціальних процесів. Вимірювання фактичної участі в цих формах та оцінка загального рівня фізичної активності суспільства може бути мірилом споживання вільного часу (як суттєвого елемента життєдіяльності сучасної людини).

Сьогодні діяльність людей у форматі процесу фізичної активності й самовиховання, самоаналізу і самоконтролю власного фізичного розвитку, оздоровлення, удосконалення рухових умінь та навичок, покращення постави та тіло будови удосконалюється на основі занять фізичною рекреацією. Ці заняття для здорової особи не пов'язані зі значними фізичними навантаженнями, перетренованням та вольовими зусиллями, однак створюють величезний дисциплінарний, тонізуювальний і оздоровчий ефект для всіх сторін її суспільної діяльності.

Процеси демократичного перетворення стали поштовхом для актуалізації умов не стільки збереження стабільності, виживання системи, скільки її змін, трансформації. Важливо визначити чинники та фактори впливу глобалізації й глобалізаційних процесів на державну гуманітарну політику в суспіль-

ствах [8, с. 19]. Ці процеси ґрунтуються на подоланні дійсних елементів, виробленні сучасних цілей і формуванні нових відповідних способів досягнення. Як відомо, соціальна диверсифікація стосується як ступеню, так і характеру фізичної активності.

Висновки. У реформованому соціально-економічному і культурному середовищах потрібно знаходити необхідні рішення політики держави. Сьогодні фізична культура розглядається як умова основних професійних та соціальних компетенцій, а також засіб для досягнення кращої якості життя. Зв'язки між фізичною активністю та здоров'ям показують, що фізичне навантаження є обов'язковим та невід'ємним елементом щоденного ритму життя людини.

Значної ролі набуває адаптація державної гуманітарної політики та її інститутів до національної культури. Дякуючи вдосконаленню засобів масової комунікації, вона все більше розмиває кордони та поширює світом універсальні культурні зразки та цінності. Вони також упливають на формування нового типу окремих держав, змінюючи з часом системи. Тому є пряма залежність між динамікою глобалізації, владними інституціями та гуманітарною політикою в державі. Сьогодні головна мета держави може бути досягнута за умови впровадження заходів щодо покращення життя населення України, готуючи на ринок праці освічену, здорову та активну робочу силу.

Сучасна гуманітарна криза має прояв у неспроможності як людини, так і суспільства протистояти їй через незадовільний моральний та фізичний стан. Це свідчить про недосконалість державного регулювання сфери фізичної культури та спорту, зокрема про відсутність дієвого механізму. Необхідно й далі обґрунтовувати роль фізичної активності та її користі для здоров'я, а також окреслити проблеми, що стоять перед суспільством у контексті важливості фізичної активності в житті сучасної людини.

Список літератури:

1. Дзюндзюк В.Б. Зміна ролі держави в умовах глобалізації. *Теорія та історія державного управління*. Харків. 2011. № 2. С. 23–27.
2. Дутчак М.В. Моніторинг в системі державного управління спортом для всіх в Україні. *Педагогіка, психологія та медико-біологічні проблеми фізичного виховання та спорту*. Харків: ХДАДМ, 2008. № 9. С. 34–43.
3. Леонов Я.В., Приходько І.І., Путятіна Г.Н. Внутренний ресурс развития сферы физической культуры и спорта. *Теория и практика физической культуры*. № 3. 2013. С. 59–66.
4. Лукашук В. Консолідуєча функція спорту у сучасному суспільстві. *Вісник Харківського національного університету імені В.Н. Каразіна*. 2009. №844. С. 235-240.
5. Меляков А. Гуманітарна сфера як предмет досліджень в науці державного управління. *Теорія та практика державного управління: зб. наук. пр.* Харків: в-во «Магістр», 2012. № 1. 205 с.
6. Многоликая глобализация: культурные разнообразия в современном мире / Тамоцу Аоки, Энн Бернштейн, Артуро Фонтане Талавера и др.; под ред.: П.Л. Бергера, С.П. Хантингтона; пер. с англ. В.В. Сапова; под ред. М.М. Лебедевой. Москва: Аспект-Пресс, 2004. 378 с.

7. Парубчак І. Соціальна значимість молодіжних громадських організацій та об'єднань як суб'єктів реалізації державної молодіжної політики. *Ефективність державного управління: зб. наук. праць*. Львів, регіон. Ін-т держ. Нац. акад. держ. упр. при Президентові України; за заг. ред. В.С. Загорського. Львів: ЛРІДУ НАДУ, 2012. Вип. № 30. С. 212–219.
8. Рудий В. Сучасні стратегії поліпшення фінансування системи охорони здоров'я та можливі шляхи їх застосування в законодавстві України. *Ваше здоров'я*. 2010. № 37. С. 3–4.
9. Сутність глобалізму як характеристики сучасного соціального простору. *Нова парадигма*. Київ. 2008. Вип. 77. С. 98–105.
10. Чигур Р.Ю. Феномен глобалізації: соціально-філософський аналіз. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»: Серія «Філософія»*. Острог, 2015. Випуск 18. С. 96–102.
11. Cordero-MacIntyre Z. Obesity a worldwide problem. *International Council for Physical Activity and Fitness Research Symposium*. Wrocław, 2006. P. 61.
12. Janssen I. Physical activity, fitness, and cardiac, vascular, and pulmonary morbidities. *Physical Activity and Health*. Wrocław. 2007. P. 161–172.
13. Wytyczne UE dotyczące aktywności fizycznej. Zalecane działania polityczne wspierające aktywność fizyczną wpływającą pozytywnie na zdrowie. *Czwarty projekt skonsolidowany, zatwierdzony przez Grupę Roboczą UE „Sport i Zdrowie”*, Bruksela, 2008. P. 41–42.

ФИЗИЧЕСКАЯ АКТИВНОСТЬ В ОБЩЕСТВЕ КАК СТРАТЕГИЧЕСКОЕ НАПРАВЛЕНИЕ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ГУМАНИТАРНОЙ ПОЛИТИКИ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИОННЫХ ВЫЗОВОВ

Изучены особенности формирования личности средствами физической культуры с целью воспитания гармонично развитого субъекта общества. Проанализированы особенности глобализации по масштабности ее влияния на формирование системы ценностей в украинском обществе. Исследованы направления государственной гуманитарной политики Украины относительно предоставления физкультурных услуг властными институтами в Украине на современном этапе. Обоснованно весомую роль системного влияния физической активности в обществе как стратегическое направление государственной политики в условиях глобализационных вызовов.

Ключевые слова: государственная гуманитарная политика, глобализация, вызовы, физическая активность, общество, направления, властные органы, масштабность.

PHYSICAL ACTIVITY IN SOCIETY AS A STRATEGIC COURSE OF THE STATE HUMANITARIAN POLICY IN THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION CHALLENGES

The peculiarities of personality formation by means of physical culture with the purpose of education of harmoniously developed subject of society are studied. The peculiarities of globalization concerning the magnitude of its influence on the formation of a system of values in Ukrainian society are analyzed. The courses of the state humanitarian policy concerning the granting of physical education services by government institutions in Ukraine nowadays are analysed. The important role of systemic influence of physical activity in society as a strategic course of the state policy in the conditions of globalization challenges is substantiated.

Key words: state humanitarian policy, globalization, challenges, physical activity, society, courses, government institution, magnitude.